

การพัฒนาศักยภาพ ด้านการรับรองความสามารถ ห้องปฏิบัติการของประเทศ

ทุกวันนี้จำนวนห้องปฏิบัติการทดสอบ/สอบเทียบในประเทศมีเป็นจำนวนมาก ทั้งห้องปฏิบัติการของภาครัฐและเอกชน ได้แก่ห้องปฏิบัติการภายในโรงงานอุตสาหกรรม ห้องปฏิบัติการของสถาบันการศึกษาสำหรับการเรียนการสอนและให้บริการภายนอกด้วย และห้องปฏิบัติการของโรงพยาบาล เป็นต้น แต่จำนวนห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการตาม ISO/IEC 17025 เมื่อเทียบกับจำนวนห้องปฏิบัติการทั้งหมดก็ยังมีจำนวนน้อย อาจเนื่องมาจากห้องปฏิบัติการยังไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการจัดทำระบบคุณภาพทั้ง ๆ ที่สินค้าส่งออกหลาย ๆ อย่างจำเป็นต้องมีรายงานผลจากห้องปฏิบัติการที่ได้รับการยอมรับ คือห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการตาม ISO/IEC 17025 เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

เราคงต้องยอมรับว่าในโลกปัจจุบันการดำเนินกิจกรรมต่างๆ หลากๆ กรณี ต้องอาศัยผลการวัดจากห้องปฏิบัติการเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เช่น การเฝ้าระวังกระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ การยืนยันความเป็นไปตามข้อกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า การประเมินราคาสินค้า การเฝ้าระวังความเป็นอันตรายต่อคนและสภาวะแวดล้อม การจัดพิภักดาณี รวมถึงการแข่งขันทางการค้าในตลาดโลก เป็นต้น ผลการวัดจากห้องปฏิบัติการได้เข้ามามีบทบาทมากทั้งทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สุขภาพ กฎระเบียบ กฎหมาย รวมทั้งการกีดกันทางการค้าด้วยเหตุผลด้านเทคนิค

หน่วยรับรองห้องปฏิบัติการของประเทศ จึงเป็นตัวจักรสำคัญหนึ่งที่จะขับเคลื่อนยกระดับความรู้ ความสามารถด้านคุณภาพห้องปฏิบัติการ กระตุ้นให้ห้องปฏิบัติการได้ตระหนักถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพ การเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการเพื่อให้ได้ผลการวัดที่มีคุณภาพ หรือทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของผลการวัด (reliable results) ลูกค้านักเกิดความเชื่อมั่นในผลการทดสอบ กล่าวคือผลการวัดมีความแม่นยำ ความเที่ยง และค่าความไม่แน่นอนของการวัดที่เหมาะสม สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การใช้งานของลูกค้า (fit for purpose) ใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ ตอบคำถามหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ รวมถึงสามารถนำผลการวัดจากห้องปฏิบัติการหนึ่งไปใช้ได้ทุกที่ในโลก (tested once accepted everywhere) เพื่อให้ผู้ใช้ผลการวัดมีความมั่นใจและช่วยให้การตัดสินใจผิดพลาดน้อยที่สุด

ในส่วนของหน่วยรับรองฯ เองก็ต้องมีการพัฒนากระบวนการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการเพื่อเน้นความเป็นมืออาชีพ สามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า และที่สำคัญที่สุดคือความถูกต้องทางวิชาการ ถึงแม้ขณะนี้ประเทศไทยจะมีหน่วยรับรอง 3 หน่วยงานแล้ว คือ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (วพ.) และกรมวิทยาศาสตร์บริการ (วศ.) ที่ได้รับการยอมรับร่วม (Mutual Recognition Arrangements, MRAs) จากองค์การภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกว่าด้วยการรับรองห้องปฏิบัติการ (Asia Pacific Laboratory Accreditation Cooperation, APLAC) และองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการรับรองห้องปฏิบัติการ (International Laboratory Accreditation Cooperation, ILAC) แต่ก็ต้องพัฒนากระบวนการทำงานอยู่เสมอเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของห้องปฏิบัติการที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่ากระบวนการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการค่อนข้างใช้เวลานาน อย่างเร็วที่สุดประมาณ 6-7 เดือน จึงจะได้รับการรับรอง ซึ่งปัจจัยที่สำคัญมาจากระยะเวลาที่ห้องปฏิบัติการใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่อง และทุกปีก็จะมีการตรวจติดตามการรับรอง จนกว่าจะถึงกำหนดประเมินใหม่ในการตรวจประเมินหน่วยรับรองของประเทศจะต้องมีการประสานความร่วมมือเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (harmonize) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าธรรมเนียมในการขอการรับรองที่จะต้องมีความเหมาะสม เป็นธรรมต่อห้องปฏิบัติการ เนื่องจากหน่วยรับรองมิได้เป็นองค์กรที่ผูกขาด (monopoly) มีแนวทางการประเมินโดยเฉพาะด้านวิชาการที่สำคัญเช่นเรื่องความสอกลับได้ (traceability) การตรวจสอบความใช้ได้ของวิธี (method validation) และค่าความไม่แน่นอนของการวัด (uncertainty of measurement) เป็นต้น ที่เป็นแนวเดียวกันและสอดคล้องกับสากล

นอกจากหน่วยรับรองฯ จะสนองตอบต่อห้องปฏิบัติการที่ยื่นขอการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการซึ่งมีความสนใจหรือมีส่วนได้ส่วนเสียหรือเกี่ยวข้องกับการรับรองโดยตรงแล้ว ผู้ที่ใช้ผลจากห้องปฏิบัติการหรือไว้วางใจในผลการบริหารด้านการรับรองความสามารถห้องปฏิบัติการ ได้แก่ หน่วยกำกับดูแลตามกฎหมาย (regulatory body) ก็จำเป็นต้องประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจในการดำเนินงานเพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ในการประชุมประจำปีของ APLAC และ ILAC ต่างก็เร่งรัดและกระตุ้นให้ทุกเขตเศรษฐกิจที่เป็นสมาชิก ได้นำผลจากข้อตกลงการยอมรับร่วมไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่และกว้างขวาง โดยเฉพาะในหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลที่มีอำนาจตามกฎหมาย เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ หรือหน่วยงานที่เป็นจุดศูนย์รวม (focal point) เช่น สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ(มกอช) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น ซึ่งอาจจะมีข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ที่นอกเหนือจากข้อกำหนดของมาตรฐาน ISO/IEC 17025 และกฎเกณฑ์ของการยอมรับร่วม โดยการประสานความร่วมมือ ทำความเข้าใจ เพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ประกอบการ ลดการทำงานซ้ำซ้อน อำนวยความสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลดีในการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านการส่งออก